

14.12.2023

POL-2023-158551

Valtiovarainministeriö

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö 14.11.2023 (VN/24735/2023)

Keskusrikospoliisin lausunto**Asian tausta**

Valtiovarainministeriö on 14.11.2023 pyytänyt Keskusrikospoliisilta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetut muutokset koskevat eräitä salaisia tiedonhankintakeinoja ja niiden käytön edellytyksiä. Tullin rikostorjuntalain 3 lukuun ehdotetaan tehtäväksi soveltuvien osin vastaavat muutokset kuin pakkokeinolain 10 lukuun, poliisilain 5 lukuun ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 lukuun on tehty. PTR-viranomaisten yhteistyön kannalta pidetään tärkeänä, että kaikkien esitutkintaviranomaisten salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva sääntely on mahdollisimman yhdenmukaista.

Keskusrikospoliisin lausunto

Keskusrikospoliisi toteaa, että ehdotettujen muutosten taustalla ovat pakkokeinolakiin, poliisilakiin ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin tehdyt muutokset. Esityksessä ehdotettuja muutoksia voidaan pitää lähtökohtaisesti kannatettavina.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan lisättäväksi Tullin rikostorjuntalakiin Tullille oikeus peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa. Peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa ehdotetaan mahdollistettavaksi ennalta estettäessä Tullin tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Keskusrikospoliisi toteaa, että tietoverkossa tehtävä peitelty tiedonhankinta eroaa yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetöinnästä luottamuksellisen suhteen puuttumisen lisäksi vuorovaikutuksen lyhytkestoisuuden osalta. Peiteltyä tiedonhankintaa koskevan toimivaltuuden käytölle on ominaista nimenomaan pyrkimys henkilökohtaiseen tapaamiseen tai vastaavaan vuorovaikutukseen tiedonhankinnan kohteen kanssa, mutta ei kuitenkaan vastaavanlaisen pitkäaikaiseen kanssakäymiseen ja erityisen luottamussuhteen muodostamiseen kuin peitetöinnästä. Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetöinnästä päättää Keskusrikospoliisin päällikkö Tullin rikostor-

junnan päällikön tai tehtävään määrätyn salaisen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun tullimiehen esityksestä. Peitellystä tiedonhankinnasta päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö.

Laajennettaessa Tullin toimivaltuuksia tietoverkossa tehtävän peitellyn tiedonhankinnan osalta, tulee koulutuksen avulla varmistaa, että peitellyä tiedonhankintaa tietoverkossa suorittavat tullimiehet on riittävästi perehdytetty tietoverkossa tehtävän peitellyn tiedonhankinnan ja peitetoiminnan eroavaisuuksista. Peitellyä tiedonhankintaa tai peitellyä tiedonhankintaa tietoverkoissa ei saa käyttää peitetoimintaa tai yksinomaan tietoverkoissa suoritettavaa peitetoimintaa koskevan sääntelyn kiertämiseksi. Keskusrikospoliisi pitääkin tärkeänä, että keskeisillä salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja käyttävillä PTR-viranomaisilla on yhteinen näkemys tietoverkossa toteutettavan peitellyn tiedonhankinnan rajoista suhteessa yksinomaan tietoverkossa toteutettavaan peitetoimintaan ja peitetoimintaan. Poliisi vastaa valtakunnallisesti salaisten pakkokeinojen ja tiedonhankintakeinojen koulutuksista. Keskusrikospoliisi pitää Tullin osallistumista kyseisiin kouluksiin keskeisenä yhteisen näkemyksen muotoutumisen kannalta.

Tullin rikostorjuntalain 2 luvun 2 §:n mukaan Tullin on ilmoitettava poliisille tietoonsa tulleesta epäilystä vakavasta rikoksesta ja käynnistämästään toimenpiteestä sellaisen rikoksen selvittämiseksi. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikoksista ja ilmoituksen käytännön toteutuksesta sovitaan Tullin ja poliisin välisessä yhteistoiminnassa.

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että poliisilla on yleistöimivaltaisena lainvalvontaviranomaisena tieto myös Tullin käyttämistä salaisista tiedonhankintakeinoista kattavan tilannekuvan muodostamiseksi sekä päällekkäisyyksien välttämiseksi. Tullin rikostorjuntalain 3 lukuun tulisiikin selvyyden vuoksi lisätä edellä kuvatun kaltainen ilmoitusmekanismi.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan lisäksi poistettavaksi Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 21 §:n 2 momentista rajoitus siitä, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseksi saadaan käyttää ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää pelkästään tähän tarkoitukseen. Toimintaan soveltuvan laitteen ominaisuuksia ei siten jatkossa rajattaisi. Pykälän perusteella Tulli voisi kuitenkin jatkossakin hankkia teknisillä laitteilla vain teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietoja.

Keskusrikospoliisi toteaa, että perustuslakivaliokunta on aikaisemmin nimenomaisesti edellyttänyt nyt poistettavaksi ehdotetun kaltaisen rajoituksen lisäämistä poliisilakiin edellytyksenä tavallisen lain säätämisjärjestyksen käyttämiselle (PeVL 11/2005 vp, s. 9). Vastaavanlaista poistoa esitettiin hiljattain pakkokeinolakia koskevassa muutosesityksessä (HE 217/2022 vp). Perustuslakivaliokunta kiinnitti esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 98/2022 vp, s. 4) huomiota siihen, että säännös tulee joko säilyttää tältä osin voimassa olevassa muodossaan tai muuten säädösperusteisesti huolehtia valvonnallisin ja teknisin keinoin siitä, että laitetta käytetään vain

yksilöintitietojen hankkimiseen. Tällainen muutos oli perustuslakivaliokunnan mukaan edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyksikössä. Muutosesitys poistettiin perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla esityksestä eduskunnassa, sillä esitykseen ei kyetty tekemään vaadittuja muutoksia.

Keskusrikospoliisi pitää Tullin rikostorjuntalakiin ehdotettua muutosta perusteltuna. Vaatimus siitä, että tietojen hankkimiseen voidaan käyttää ainoastaan sellaista laitetta, jota voidaan käyttää vain telepääteosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen, on koettu hankalaksi myös poliisin toiminnassa. Käytännössä yksilöintitietojen hankkimiseen käytettävillä laitteilla voi olla usein muitakin ominaisuuksia. Siten vaatimus laitteesta, jolla ei voi tehdä muuta kuin hankkia telepäätelaitteen yksilöintitietoja, rajaa poliisin ja muiden lainvalvontaviranomaisten mahdollisuuksia hankkia kustannustehokasta teknistä kalustoa.

Keskusrikospoliisi toteaa, että vastaava muutos tulisikin tehdä mahdollisimman nopeasti myös pakkokeinolain ja poliisilain teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista koskeviin säännöksiin. Nyt lausuttavana olevassa esityksessä ei ole kuitenkaan Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan riittävällä tavalla huolehdittu perustuslakivaliokunnan edellyttämistä valvonnallisista ja teknisistä vaatimuksista.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Robin Lardot

Ylitarkastaja

Pauliina Martikainen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 14.12.2023 klo 13:31. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimista.